

OTA SIK

M A R K T E C O N O M I E

V A N P L A N - N A A R

O V E R G A N G

D E M O E I Z A M E

WILLEM DREES-LEZING

DE MOEIZAME OVERGANG VAN PLAN- NAAR MARKTECONOMIE

THE UNIVERSITY OF CHICAGO LIBRARY

Willem Drees-Lezing 1980

DE MOEIZAME OVERGANG VAN PLAN - NAAR MARKTECONOMIE

door Prof. dr. Ota Sik

SDU uitgeverij, 's-Gravenhage 1991

© Stichting Willem Drees-Lezing, 's-Gravenhage 1991

Behoudens uitzonderingen door de Wet gesteld mag zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbende(n) op het auteursrecht niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of anderszins, hetgeen ook van toepassing is op de gehele of gedeeltelijke bewerking.

De uitgever is met uitsluiting van ieder ander gerechtigd de door derden verschuldigde vergoedingen van kopiëren, als bedoeld in artikel 17 lid 2, Auteurswet 1912 en in het K.B. van 20 juni 1974 (Stb. 351) ex artikel 16b Auteurswet 1912, te innen en/of daartoe in en buiten rechte op te treden.

ISBN 90 12 06876 2

INHOUD

INLEIDING

Mr. C.V. Martini

pag. 7

DE MOEIZAME OVERGANG VAN PLAN- NAAR MARKTECONOMIE

Prof. dr. Ota Sik

pag. 11

OTA SIK EN HET AFKRABBELEN VAN OUDE VERFLAGEN

Jan Schmitz

pag. 27

LEVENSBESCHRIJVING PROF. DR. OTA SIK

pag. 37

DE STICHTING WILLEM DREES-LEZING

pag. 45

INLEIDING

Mr. C.V. Martini

Het is inmiddels al weer bijna twee jaar geleden dat mij een brief bereikte van een oudere inwoner van Den Haag die mij de vraag voorlegde: 'Waarom bestaat de gemeente Den Haag zo weinig aandacht aan de belangrijkste rol die Drees bij de sociale wederopbouw van ons land heeft gespeeld?' Bij het overdenken van deze vraag blijkt dan al snel dat wij hier ter stede een Willem Dreespark, een Willem Dreesverzorgingstehuis en niet te vergeten een imposant beeld voor de Haagse Raadzaal hebben, maar dat het rijke gedachtengoed waarover Drees beschikte en waarvan hij gedurende zijn leven in woord en daad blijk gaf, geen bestendige plaats in de samenleving heeft.

Ook in andere gemeenten is de naam van Drees op diverse manieren voor het nageslacht vastgelegd, maar vrijwel altijd gaat het daarbij om straatnamen of gebouwen in de sociale sector. Dat laatste is zeer begrijpelijk als we ons realiseren dat het bijvoorbeeld lange tijd gebruikelijk was om wanneer men sprak over een AOW-gerechtigde te zeggen: "Hij trekt van Drees". Het is dan ook niet verwonderlijk dat de gemeente Den Haag heeft besloten een Willem Drees-penning in het leven te roepen. Met deze penning onderscheidt zij mensen die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt op het gebied van het ouderenwerk. Ten slotte wil ik in dit verband nog de Willem Drees-prijs noemen die eens per twee jaar wordt uitgereikt voor bijzonder verdienstelijke prestaties op het gebied van de historische wetenschap.

Al met al is de vraag van de briefschrijver daarmee nog niet beantwoord. Zijn vraag doelde immers op de rol die Drees heeft gespeeld bij de totstandkoming van de 'welfare state' in de jaren veertig en vijftig. Alras bleek dat ook anderen vonden dat Den Haag wel wat meer zou kunnen doen met het erfgoed van Willem Drees. Op grond van een aantal adviezen en na het peilen van de mening van een aantal vooraanstaande Nederlanders werd besloten de naam van Drees levend te houden door jaarlijks een naar hem vernoemde lezing te organiseren. Het Haagse College van Burgemeester en Wethouder besloot in mei 1989 hiervoor subsidie te geven en korte tijd later werd Centrale Verzekeringen bereid gevonden om als sponsor op te treden.

Doel van de jaarlijkse Dreeslezing is om het begrip 'welfare state', dat in de periode na de Tweede Oorlog in Nederland en andere Westerse landen gestalte heeft gekregen, te actualiseren en waar mogelijk te verdiepen. Dat Drees daar ook zo zijn eigen gedachten over had, moge blijken uit het volgende citaat uit het boek Herinneringen en Opvattingen uit 1983: 'Mij gaat de uitdrukking "verzorgingsstaat" te ver. Ik voel voor de uitdrukking die de Franse utopistische socialist Fourier gebruikte: "le garantisme", dus de waarborgende staat. Niet door de uitdrukking "de verzorgingsstaat" de indruk wekken dat de Staat in het algemeen voor de verzorging verantwoordelijk is, hetgeen in het algemeen de mensen in onderlinge verhoudingen moeten zijn, maar dat de Staat de bestaanszekerheid waarborgt indien die tekort gaat schieten, terwijl geen particulieren de verantwoordelijkheid voor de zorg kunnen dragen.'

Enigszins vereenvoudigend zou men kunnen zeggen dat de landen van Centraal-Europa eveneens aan het begin staan

van een noodzakelijke periode van wederopbouw. Bestuur en curatorium waren dan ook van mening dat de eerste Drees-lesing in relatie zou moeten staan met de historische omwentelingen in dat deel van Europa. Wij waren dan ook bijzonder verheugd dat Ota Sik bereid was hiervoor naar Nederland te komen.

Daarbij is een bijzonderheid van Siks lesing dat hij deze vrijwel volledig voor de vuist weg uitspreekt. Daarmee geeft hij een bijzonder cachet aan deze lesing. Een bijkomend doel van het fenomeen lesing kan immers zeer wel gevonden worden in het bevorderen van de welsprekendheid, de retorica. In een pleidooi voor de retorica schreef K.L. Poll in *NRC Handelsblad*: 'Nog altijd denken de meeste mensen bij retoriek aan holle retoriek, aan kunstgrepen, trucjes, schijnheiligheid of aan de krullen en frasen van de feestredenaar. Dat is jammer, want welsprekendheid hoort bij de deugden, zowel in het publieke leven als in het particuliere. Niet uiteraard, de loze retoriek, maar de gemeende, de bezielde. Eerst komt de passie, daarna de vorm die de passie stilt. Stileren betekent handelbaar maken, acceptabel, beschaafd, maar ook, van tijd tot tijd, als daar aanleiding toe is, groots en meeslepend.'

Willem Drees heeft in zijn tijd zijn samenleving helpen stileren. Ota Sik doet dat op zijn manier in deze tijd in een nieuw Tsjecho-Slowakije.

Prof. dr. Ota Sik